

Sylwetki

Profiles

Wybitny lubelski pedagog – Profesor Mieczysław Łobocki

W dziejach lubelskiej pedagogiki znaczące miejsce zajmuje osoba Profesora Mieczysława Łobockiego (1929–2012). Z Lublinem związany był od czasów podjęcia studiów wyższych w zakresie filozofii i psychologii na Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dyplom magistra filozofii otrzymał w 1956 roku na podstawie pracy magisterskiej pt. *Poglądy młodzieży szkół średnich na zagadnienie koedukacji*, napisanej pod kierunkiem prof. Natalii Reuttowej. Praca została opublikowana w „Rocznikach Filozoficznych” (1959).

W latach 1956–1958 pracował jako nauczyciel w Liceum Ogólnokształcącym w Świdniku. Na uwagę zasługuje także jego sezonowa praca w charakterze wychowawcy w Sanatorium Dziecięcym „Pionier” w Ciechocinku, po 2–3 miesiące rocznie od 1952 do 1962 roku, oraz pełniona w latach 1958–1968 funkcja kuratora sądowego przy Powiatowym Sądzie dla Nieletnich w Lublinie, jak również kilkuletnia praca w charakterze konsultanta pedagogicznego w Wojewódzkim Domu Kultury w Lublinie. Owej wielostronnej działalności pedagogicznej Mieczysław Łobocki zawdzięczał swoje bogate doświadczenia w zakresie wychowania. Z pewnością nie pozostały one bez wpływu na jego zainteresowania naukowe, dostrzegał zwłaszcza w swej pracy naukowo-badawczej pilne potrzeby szeroko pojętej praktyki pedagogicznej.

W latach 1958–1962 zatrudniony był w charakterze asystenta w Katedrze Psychologii Wychowawczej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prowadził zajęcia dydaktyczne z psychologii wychowawczej (ćwiczenia i wykłady) oraz z psychologii ogólnej (ćwiczenia). W tym czasie interesował się głównie psychologią osobowości, a szczególnie charakterologią F. Künkla (ucznia A. Adlera)

i problemami niedostosowania społecznego. W 1962 roku podjął pracę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w charakterze starszego asystenta w Katedrze Pedagogiki (Wojciechowska-Charlak, Zubrzycka-Maciąg 2013, s. 11).

Do czasu otwarcia przewodu doktorskiego Mieczysław Łobocki opublikował 40 pozycji naukowych i 18 sprawozdań poświęconych omówieniu zawartości zagranicznych czasopism naukowych, m.in. „The Journal of Genetic Psychology”, „The British Journal of Educational Psychology”, „Enfance”. Wyniki swoich prac badawczych i dociekań naukowych prezentował m.in. w takich czasopismach, jak „Annales”, „Głos Nauczycielski”, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, „Roczniki Filozoficzne”, „Ruch Pedagogiczny”, „Rodzina i Szkoła”, „Wychowanie”, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, „Życie Szkoły”. W chwili dopuszczenia do obrony doktoratu w dorobku Mieczysława Łobockiego znajdowało się już 115 pozycji bibliograficznych i ponad 30 różnych doniesień i sprawozdań na temat najnowszych publikacji naukowych, głównie z zakresu pedagogiki i psychologii.

Tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki otrzymał w 1968 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na podstawie rozprawy *Wychowawcze znaczenie współżycia i współdziałania uczniów klas V–VIII szkoły podstawowej*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Konstanty Lech – wybitny polski dydaktyk, twórca koncepcji rozwijania myślenia uczniów przez łączenie teorii z praktyką (Wojciechowska-Charlak 2007, s. 6).

W 1977 roku M. Łobocki uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego. Jego pracą habilitacyjną była książka zatytułowana *Współdział uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym* (1975). Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego Mieczysław Łobocki otrzymał w 1986 roku, a tytuł profesora zwyczajnego w roku 1992. W swych pracach naukowo-badawczych zajmował się przede wszystkim:

- teorią i metodyką wychowania;
- metodologią badań pedagogicznych;
- metodami i formami pracy wychowawczej w szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a także w harcerstwie;
- diagnozowaniem, przezwyciężaniem oraz profilaktyką trudności wychowawczych;
- współpracą nauczycieli i wychowawców z rodzicami;
- zjawiskami i procesami dynamiki grupowej klasy szkolnej;
- problematyką wartości i wychowania moralnego ze szczególnym uwzględnieniem altruizmu.

Profesor Mieczysław Łobocki napisał 19 książek, 8 skryptów i 6 opracowań redakcyjnych wydanych głównie przez WSiP, PWN, Impuls oraz UMCS. Ponadto opublikował ponad 330 artykułów w czasopismach naukowych i popularnonaukowych oraz w opracowaniach zwartych. Był też autorem około 150 sprawoz-

dań i recenzji książek i czasopism naukowych, z których przeważająca większość to książki i czasopisma w językach: angielskim, niemieckim i francuskim.

Profesor uczestniczył czynnie w licznych konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych, m.in. w Niemczech, Belgii, Holandii, Jugosławii, Norwegii, Anglii, Austrii i na Węgrzech. W 1980 roku podczas czteromiesięcznego stażu naukowego w Lock Haven State College (USA) odbył wiele spotkań ze studentami (również na Uniwersytecie West Chester), które poświęcone były systemom szkolnym w Polsce i w USA.

Profesor Mieczysław Łobocki w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej pełnił w latach 1978–1981 funkcję wicedyrektora Instytutu Pedagogiki, a w latach 1982–1987 prodziekana Wydziału Pedagogiki i Psychologii. Funkcję kierownika Zakładu Teorii Wychowania pełnił niemal od początku jego powstania – tj. od 1972 roku. Z tej racji sprawował merytoryczną i organizacyjną opiekę nad specjalnością pedagogiki opiekuńczej na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UMCS, a dawniej także w punkcie konsultacyjnym UMCS przy Wyższej Szkole Lotniczej w Dęblinie. Był również członkiem Senatu i różnych komisji senackich, wchodził w skład Wydziałowej Komisji ds. Rozwoju Nauki. Poza tym był m.in. członkiem Wojewódzkiej Rady Postępu Pedagogicznego i Rady Społeczno-Naukowej w Oddziale Doskonalenia Nauczycieli Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Lublinie, a także przewodniczącym Rady Współpracy Szkół Wyższych ze Szkołami w Lublinie.

W latach 1991–1993 był członkiem Centralnej Komisji do spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Był też członkiem komitetów redakcyjnych takich czasopism pedagogicznych, jak „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, „Ruch Pedagogiczny”, „Zagadnienia Wychowawcze a Zdrowie Psychiczne”, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” i „Chowanna”. Od 1991 roku przez kilka kadencji był nieprzerwanie członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Ponadto był członkiem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (członkiem czynnym Wydziału Filozoficznego KUL), Lubelskiego Towarzystwa Naukowego (członkiem rzeczywistym), Polskiego Towarzystwa Psychologicznego i Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz Stowarzyszenia SOS Wioski Dziecięce w Polsce.

Na uwagę zasługuje również to, że pod jego kierunkiem obroniono dziewięć rozpraw doktorskich i napisano 322 prace magisterskie. Był recenzentem przeszło 50 rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz ocenił dorobek naukowy 11 osób w związku z postępowaniem o nadanie im tytułu profesora. Był także autorem kilkudziesięciu recenzji wydawniczych, m.in. dla Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych, Państwowego Wydawnictwa Naukowego, Ossolineum i wielu wydawnictw uczelnianych.

W dowód uznania otrzymał między innymi następujące odznaczenia państwowe i wyróżnienia: Odznakę Przyjaciela Dziecka (1973), Złoty Krzyż Zasługi

(1977), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1979), Złotą Odznakę Honorową TWWP (1979), Honorową Odznakę Przyjaciół Harcerstwa (1984), Odznakę za Zasługi dla Województwa Zamojskiego (1986), Srebrną Honorową Odznakę Zasłużonemu dla Lublina (1987), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1987), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (2003), listy gratulacyjne z okazji 25-, 30- i 40-letniej pracy zawodowej (1983, 1987, 1998). Poza tym otrzymał nagrodę Ministra w latach: 1971 (III stopnia indywidualną), 1976 (III stopnia indywidualną), 1983 (II stopnia indywidualną), 1986 (I stopnia indywidualną) i 1995 (indywidualną) za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych, publicystyczne i dydaktyczno-wychowawcze. Został uznany Człowiekiem Roku 1999 przez The American Biographical Institute.

Życiorys naukowy Profesora Mieczysława Łobockiego byłby z pewnością niepełny, gdyby nie wspomnieć o jego długoletniej współpracy naukowej z Zakładem Psychologii obecnego Uniwersytetu Technicznego (przedtem Politechniki) w Chemnitz w latach 1975–1995 i z Katedrą Pedagogiki Uniwersytetu im. Kossutha Lajosa w Debreczynie w latach 1980–1990 (Wojciechowska-Charlak, Zubrzycka-Maciąg 113, s. 13–14).

Mieczysław Łobocki wykształcił w bezpośrednim kontakcie edukacyjnym, jako nauczyciel akademicki, tysiące studentów pedagogiki czy kierunków nauczycielskich, edukował i doskonalił nauczycieli, opiekunów, wychowawców instytucjonalnych, ale i społecznych (np. instruktorów harcerskich). Miał znakomite przygotowanie psychologiczne i pedagogiczne, które pozwalało na łączenie obu tych dyscyplin naukowych dla lepszego poznawania, rozumienia i interpretowania ludzkich zachowań. W trudnym dla humanistyki okresie politycznego zniewolenia (PRL) należał do nielicznych, którzy oparli się systemowi kłamstwa i cenzury, manipulacji i odczłowieczania, nadając swoim wykładom i rozprawom naukowym charakter niezależnego dochodzenia do wiedzy o wychowaniu. Łączył w nich psychologię społeczną o humanistycznej orientacji z personalizmem chrześcijańskim, by dzięki nim przechować najwyższe wartości i uwrażliwiać swoich podopiecznych na prawdę, dobro i piękno.

Lubelski teoretyk wychowania był pedagogiem o wyjątkowych cechach osobowości jak na hierarchiczne środowisko zawodowe, bowiem cechowała go wyjątkowa dobroć w relacjach międzyludzkich, altruizm, empatia, wrażliwość moralna, uczciwość i niebywała skromność. Cnota wielkiej pokory łączyła się u Niego z cnotą mądrości.

Książki Profesora były i będą czytane, gdyż jak mało kto potrafił w sposób wyjątkowy łączyć wiedzę praktyczną z głęboką refleksją poznawczą i etyczną nad szeroko rozumianą działalnością społeczno-wychowawczą czy dydaktyczną. Należał do nielicznych naukowców, którzy potrafili najbardziej złożone aspekty poznania naukowego i jego odwieczne aporie przełożyć na język zrozumiały dla nauczycieli i nieprofesjonalnych wychowawców. Był przekonany, że to przede wszystkim myśl, idea oraz edukacja są czynnikami decydującymi o losach społeczeństw, narodów i całego świata (Śliwerski 2013, s. 116–117).

Studentom pedagogiki najbardziej znane są publikacje M. Łobockiego z zakresu metodologii badań pedagogicznych, tj.: *Metody badań pedagogicznych klasy szkolnej* (1973, 1976); *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*

(2000, 2001, 2003, 2004, 2006, 2007); *Metody badań pedagogicznych* (1978, 1982, 1984); *Metody i techniki badań pedagogicznych* (2000, 2003, 2004, 2005, 2006). Profesor wyjaśniał bowiem złożone zagadnienia metodologiczne w sposób jasny i przystępny nawet dla początkujących badaczy zjawisk pedagogicznych, uwrażliwiając ich przy tym na etyczny wymiar postępowania badawczego. Podkreślał zatem, że „w badaniach pedagogicznych badacz zaciąga szczególne zobowiązania wobec osób badanych. Prosi osoby badane o wykonanie określonych zadań [...], a następnie przywłaszcza sobie niejako otrzymane w ten sposób rezultaty wykonanych zadań i odpowiednio je wykorzystuje do celów naukowych. Osoby badane podejmują się wykonania zleconych im zadań i liczą na uczciwość badacza, któremu nie wolno ich zawieść” (Łobocki 1999, s. 210).

Zainteresowania badawcze Profesora Łobockiego skupiały się jednak w szczególności na problemach teorii i metodyki wychowania, przy czym obydwa te obszary traktował jako równie ważne i wzajemnie się uzupełniające. Skuteczne bowiem zajmowanie się teorią wychowania nie może – jak pisał – odbywać się bez praktyki pedagogicznej (Łobocki 2003, s. 23).

Również „głoszona przez metodykę pracy opiekuńczo-wychowawczej wiedza dotycząca postępowania pedagogicznego z dziećmi i młodzieżą zakłada konieczność jej wyjątkowo twórczego stosowania na użytek praktyki. Dopóki nie podda się jej starannej weryfikacji naukowej, dopóty wiele z postulowanych przez nią dezyderatów wypada przestrzegać zgodnie ze zdroworozsądkowym wyczuciem i intuicją. Trudno jednak byłoby zgodzić się na świadome rezygnowanie z podawanych zaleceń tylko ze względu na niedosyt badań naukowych w tym zakresie. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wychowawca, pozbawiony wiedzy o konkretnym postępowaniu z wychowankami, jest z góry niemal skazany na odkrywanie »prawd«, które już dawno znalazły swe odbicie w pracy opiekuńczo-wychowawczej i przynosiły zadowalające wyniki. Natomiast znając ją bliżej, może dokonać wyboru spośród objętych nią propozycji dotyczących pracy z dziećmi i młodzieżą oraz twórczo je stosować i wzbogacać. W tym właśnie tkwi głęboki sens metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej, będącej ciągle w stanie tworzenia” (1982, s. 158).

Wielokrotnie w publikowanych pracach, np. *Wychowanie moralne w zarysie* (2002), *W sprawie wychowania moralnego w szkole* (1995), *Z problematyki wychowania moralnego w szkole* (1995), Profesor podkreślał rolę wychowania moralnego dzieci i młodzieży.

Wychowanie moralne ma nauczyć nie tylko odróżniania dobra od zła czy dostarczyć rzetelnej wiedzy o tym, na czym spełnianie dobra lub wyrzadzanie zła polega, ale także pozytywnie wpływać na gotowość dzieci i młodzieży do zachowań i postaw moralnych. Szczególnego potraktowania domaga się tu umacnianie w nich poczucia godności osobistej i uwrażliwienie ich na krzywdę ludzką (Łobocki 2002, s. 15).

Jedną z podstawowych wartości moralnych istotnych w procesie wychowania uczynił Mieczysław Łobocki altruizm, któremu poświęcił wiele uwagi w swych pracach, np. *Altruizm a wychowanie* (1998, 1999, 2001, 2004), *Altruizm jako troska o dobro innych ludzi* (1996), *Altruizm jako problem pedagogiczny* (1994). Zachowania altruistyczne są formą zachowań prospołecznych o charakterze allocentrycznym, „zalicza się do nich nade wszystko bezinteresowne zachowania na rzecz innych ludzi. Tak więc jednostka, postępując altruistycznie, nie oczekuje w zasadzie żadnej gratyfikacji, w tym zwłaszcza wynagrodzenia zewnętrznego” (Łobocki 1998, s. 8). Profesor, definiując altruizm jako świadomą, bezinteresowną i dobrowolną troskę o innych ludzi, wskazuje go jako jeden z podstawowych celów wychowania, przedstawiając jednocześnie metody uczenia altruizmu oraz warunki stosowania tych metod (zob. Łobocki 1998).

W rozległych zainteresowaniach badawczych Profesora znaczące miejsce zajmowała idea współpracy uczniów i nauczycieli. Zagadnieniom tym poświęcone zostały m.in. *Godziny wychowawcze w szkole podstawowej. Organizacja współżycia i współdziałania uczniów* (1970, 1973), *Współdziałanie uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym* (1975). Propagowanie idei współpracy ma na celu podniesienie wychowawczej rangi lekcji poprzez umożliwienie uczniom pełnienia funkcji rzeczywistych partnerów i bliskich sojuszników nauczycieli w procesie dydaktyczno-wychowawczym (por. Łobocki 1975, s. 7). Współdziałanie uczniów w prowadzeniu lekcji może być całkowite lub częściowe i może przejawiać się podczas planowania i przygotowywania zajęć, ich prowadzenia bądź oceniania.

Jednym z warunków efektywności procesu wychowania jest – według Mieczysława Łobockiego – współdziałanie nauczycieli i rodziców.

Współdziałanie nauczycieli i rodziców jest jednym z istotnych czynników prawidłowego funkcjonowania szkoły i rodziny. Warunkuje harmonijny rozwój uczniów. Wpływa zarówno na ich postępy w nauce, jak i w zachowaniu. Daje również szansę ciągłego doskonalenia się nauczycieli i rodziców jako wychowawców odpowiedzialnych za wielostronny rozwój dzieci i młodzieży.

Współpraca między szkołą a domem to rozszerzanie wpływów wychowawczych nauczycieli i rodziców. Sprzyja temu przede wszystkim ofiarność i gotowość nauczycieli i rodziców do wysiłków dla dobra dzieci i młodzieży. Jeśli tu i ówdzie odczuwa się braki w tym zakresie, to na ogół wynikają one nie tyle ze złej woli nauczycieli czy rodziców, ile z pewnych niedomagań organizacyjnych lub braku określonej koncepcji współpracy między szkołą a domem (1985, s. 7–8).

Z wielką troską odnosił się Profesor do uczniów sprawiających problemy wychowawcze. W książce *Trudności wychowawcze w szkole. Zapobieganie i przeciwdziałanie* (1989) zarysował niektóre problemy nieprzystosowania społecznego uczniów, w tym szczególnie jego przejawów i przyczyn oraz warunków i sposobów organizowania pracy przez nauczycieli w celu zapobiegania i przeciwdziałania tym trudnościom.

Profesor inspirował nauczycieli i wychowawców swoimi pomysłami w zakresie stosowania technik i skutecznych form pracy wychowawczej w takich publikacjach, jak np. *Poradnik wychowawcy klasy* (1985) czy *W poszukiwaniu skutecznych form pracy wychowawczej* (1990). Uważał, że „każda z technik wychowawczych jest nie tyle zadaniem do wykonania, ile pewną propozycją dla nauczycieli i uczniów. Nie należy zatem traktować tych form jako jedynie słusznych postulatów nowatorskiego podejścia wobec dzieci i młodzieży. Przede wszystkim nie wolno stosować ich w sposób niewolniczy, tj. poprzez dosłowne odwzorowywanie lub kopiowanie, ale warto traktować je jako źródło twórczego podejścia nauczycieli do uczniów. Najważniejsze jest jednak to, aby dokonany wybór satysfakcjonował nauczycieli i służył rzeczywiście dobru uczniów” (1990, s. 6).

* * *

Profesor Mieczysław Łobocki był niewątpliwie jednym z wybitnych pedagogów XX i XXI wieku. Przemawia za tym nie tylko jego bogaty dorobek naukowy oraz wszechstronny sposób ujmowania wielu problemów i zagadnień pedagogicznych, ale przede wszystkim aktualność poglądów i przesłań mimo upływu lat. Lektura publikacji Profesora powinna skłaniać do refleksji i poszukiwania odpowiedzi na pytania, które sformułował prof. Bogusław Śliwerski (2013): Co Profesor Łobocki chciał nam przekazać? Jak była jego pedagogika? Co w jego dziełach jest uniwersalne, ponadczasowe, a co jeszcze niespełnione, wymagające dalszych trosk i działań?

Barbara Wojciechowska-Charlak
Teresa Zubrzycka-Maciąg

BIBLIOGRAFIA

- Wojciechowska-Charlak B., Zubrzycka-Maciąg T. (red.) (2013), *Profesor Mieczysław Łobocki – Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista*, Lublin: UMCS.
- Wojciechowska-Charlak B. (2007), *Publikacje prof. dr. hab. Mieczysława Łobockiego i inne Jego osiągnięcia naukowe w latach 1957–2007*, Lublin: Print 6.
- Śliwerski B. (2013), *Pożegnanie Profesora Mieczysława Łobockiego*, [w:] B. Wojciechowska-Charlak, T. Zubrzycka-Maciąg (red.), *Profesor Mieczysław Łobocki. Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista*, Lublin: UMCS.
- Łobocki M. (2003), (2004), (2006), (2007), *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków: Impuls.
- Łobocki M. (1975), *Współdziałal uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1978), (1982), (1984), *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa: PWN.
- Łobocki M. (1999), (2000), (2001), (2003), (2004), (2006), (2007), *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków: Impuls.
- Łobocki M. (1973), (1976), *Metody badań pedagogicznych klasy szkolnej*, Lublin: UMCS.

- Łobocki M. (2000), (2003), (2004), (2005), (2006), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: Impuls.
- Łobocki M. (1998), (1999), (2001), (2004), *Altruizm a wychowanie*, Lublin: UMCS.
- Łobocki M. (2002), (2006), (2007), *Wychowanie moralne w zarysie*, Kraków: Impuls.
- Łobocki M. (1982), *Wybrane zagadnienia z metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej*, Część pierwsza, Lublin: UMCS.
- Łobocki M. (1995), *W sprawie wychowania moralnego w szkole*, „Edukacja”, nr 2, s. 28–36.
- Łobocki M. (1995), *Z problematyki wychowania moralnego w szkole*, „Annales UMCS” sec. J, vol. VIII, s. 51–61.
- Łobocki M. (1985), *Poradnik wychowawcy klasy*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1989), *Trudności wychowawcze w szkole. Zapobieganie i przeciwdziałanie*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1990), *W poszukiwaniu skutecznych form wychowania*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1975), *Współdział uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1970), (1973), *Godziny wychowawcze w szkole podstawowej. Organizacja współzycia i współdziałania uczniów*, Warszawa: PZWS.
- Łobocki M. (1985), *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Łobocki M. (1989), *Trudności wychowawcze w szkole. Zapobieganie i przeciwdziałanie*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1990), *W poszukiwaniu skutecznych form pracy wychowawczej*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1959), *Poglądy młodzieży szkół średnich na zagadnienie koedukacji*, „Roczniki Filozoficzne”, t. VIII, z. 4, s. 105–132.

Profesor Tadeusz W. Nowacki (1911–2011) – wybitny pedagog i humanista

26 września 2011 roku świat nauki polskiej doznał dotkliwej straty. Odszedł jeden z najwybitniejszych pedagogów, wybitny humanista, człowiek skromny, pogodny i niezłomny.

Biografia Profesora Tadeusza Nowackiego jest tak bogata, że można by oddzielić nią co najmniej kilka innych osób, a i tak ich losy wydawałyby się nader interesujące i nietuzinkowe. Drogę życiową Tadeusza Nowackiego warunkował ciąg niezwykle istotnych wydarzeń historycznych, społecznych i politycznych. Okoliczności te wymagały od niego dokonywania niełatwych często wyborów w sferze moralnej, ideowej, edukacyjnej i naukowo-badawczej.

Od wczesnego dzieciństwa towarzyszyło mu zamiłowanie do książek i czytelnictwa. Już na etapie edukacji gimnazjalnej dał się poznać jako osoba o refleksyjnej naturze, nieprzeciętnych zdolnościach, wysokiej kulturze intelektualnej,

o skryształowanym stosunku do spraw ojczyzny i o dojrzałym, mądrym poczuciu patriotyzmu (Nowacki 2008).

Tadeusz Nowacki studiował (1933) na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego jako stypendysta państwowy. W tym czasie angażował się w działalność ZET-u, konspiracyjnej organizacji młodzieży polskiej, która łączyła idee demokracji i niepodległości z hasłami sprawiedliwości społecznej, narodowej i politycznej*. Studia na Uniwersytecie Jagiellońskim kształtowały nie tylko światopogląd Tadeusza Nowackiego, ale również obfitowały w spotkania Profesora z najpoważniejszymi autorytetami polskiej humanistyki, co nie pozostało bez wpływu na dojrzewanie jego własnej postawy i zainteresowań naukowych (tamże, s. 207–209).

W trakcie studiów Tadeusz Nowacki został powołany do jednorocznej służby wojskowej, a po jej zakończeniu wznowił naukę na UJ. Prawdopodobnie w wyniku nieprzychylności ówczesnego rektora uczelni, który jako endek był wrogo nastawiony do aktywności wszelkich organizacji ZET-owych, stracił stypendium. Utrzymanie zapewniały mu honoraria za drobniejsze prace oraz wynagrodzenie za prowadzenie wykładów z pedagogiki dla studentów medycyny.

Po uzyskaniu tytułu magistra Tadeusz Nowacki pracował jako asystent w Katedrze Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a potem jako wykładowca w Państwowym Pedagogium w Łodzi. W tym czasie angażował się również w działalność Instytutu Przemysłowo-Rzemieślniczego oraz udzielał się w nieformalnym kole łódzkich poetów i sympatyków poezji. Tuż przed wybuchem II wojny światowej ukończył redagowanie swej rozprawy doktorskiej *Samopoczucie dziecka przewlekle chorego*.

Wybuch wojny zmusił Tadeusza Nowackiego do opuszczenia Łodzi. Długa tułaczka w trakcie zawieruchy wojennej doprowadziła go aż do Kумы – obozu pracy położonego w Republice Maryjskiej, między Moskwą a Uralem, gdzie w bardzo ciężkich warunkach pracował jako drwal i wozak. Tam też zawarł swój pierwszy związek małżeński z Marią Majerek, towarzyszką jego tułaczki. Przymusowa zsyłka zakończyła się w 1941 roku, po wybuchu wojny bolszewicko-hitlerowskiej. Udało mu się wraz z żoną i siostrą przedrzeć przez front i dotrzeć do Krakowa. Tam działał w kręgach konspiracyjnych Związku Odrodzenia Rzeczypospolitej. W tym czasie też urodził mu się syn Jacek. W obliczu zagrożenia prześladowaniami ze strony Gestapo Tadeusz Nowacki udał się na Kielecczyznę i działał w tajnym nauczaniu (Wiatrowski 2008).

Po wojnie przyjechał do Lublina i po mianowaniu na delegata PKWN do spraw oświaty powrócił do rodzinnej Łodzi. Piastował tam funkcję naczelnika

---

* Organizacją reprezentującą ZET na zewnątrz, jego oficjalną emanacją był Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej. Profesor T. Nowacki w okresie studiów akademickich pełnił funkcje prezesa ZPMD na UJ.

Wydziału Kształcenia Nauczycieli w Kuratorium w Łodzi. Współtworzył również Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Łodzi, uczestniczył w pracach organizacyjnych Katedry Pedagogiki nowo powstałego Uniwersytetu Łódzkiego oraz inicjował kształcenie pedagogiczne w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego. W tym samym czasie zrekonstruował maszynopis swej pracy doktorskiej i obronił ją na Uniwersytecie Łódzkim.

Kariera naukowa Tadeusza Nowackiego – ze względu na jego światopogląd uznany za niezgodny z panującą ideologią – rozwijała się nie bez przeszkód. Przekładało się to na sytuację ekonomiczną rodziny Profesora, która borykała się z utrzymaniem dwójki małych dzieci (córka Małgorzata przyszła na świat w kwietniu 1949 roku).

Mimo nieprzychylności losu Tadeuszowi Nowackiemu udało się przetrwać najgorsze chwile i od 1950 roku rozpoczął pracę w Centralnym Urzędzie Szkolenia Zawodowego, a od 1954 roku kierował funkcjonującym w jego ramach Wydziałem Kształcenia i Doskonalenia Kadr Pedagogicznych. W tym też roku został zatrudniony w Instytucie Pedagogiki w Warszawie, co wreszcie pozwoliło mu na prowadzenie własnej pracy naukowej. W publikacjach z tego okresu obserwujemy coraz większe zainteresowanie Profesora problematyką kształcenia zawodowego. Działalność badawczą i naukową kontynuował jako kierownik Zakładu Kształcenia Politechnicznego Instytutu Pedagogiki. W roku 1957 Tadeusz Nowacki dostał nominację na tytuł docenta, a w 1960 został profesorem nadzwyczajnym.

Przełomowym momentem w karierze naukowej Profesora było powołanie przez niego Zakładu Kształcenia Zawodowego. Praca w tej placówce zaowocowała wieloma pozycjami bardzo znaczącymi dla tworzenia zrębów pedagogiki pracy. Ten niezwykle płodny okres działalności i prac naukowych Profesora Tadeusza Nowackiego naznaczony został jednocześnie dwiema tragediami osobistymi. Były to śmierć syna (w 1962 roku) oraz kilka lat później – żony (w 1966 roku). Pod koniec 1967 roku Tadeusz Nowacki zawarł związek małżeński z Kazimierą Korabiowską, pracownikiem naukowym Zakładu Kształcenia Politechnicznego.

W 1971 roku Tadeusz Nowacki został mianowany profesorem zwyczajnym, a w rok później utworzył Instytut Kształcenia Zawodowego, którego dyrektorem pozostał aż do 1983 roku. Dorobek naukowy Profesora oraz jego niekwestionowany autorytet w świecie rodzimej i zagranicznej pedagogiki pozwoliły na formalne uznanie pedagogiki pracy za autonomiczną dyscyplinę naukową (1972), zaś Tadeusza Nowackiego za jej twórcę na polskim gruncie.

* * *

W swym długim, pracowitym i ciekawym życiu Profesor Tadeusz Nowacki wspierał działalność wielu instytucji naukowych w kraju i za granicą. Wśród najważniejszych należy wymienić Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Łódzki,

Wyższą Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego, Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Łodzi, Instytut Kształcenia Zawodowego, Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Akademię Bydgoską im. Kazimierza Wielkiego oraz Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. P. Dragomanowa w Kijowie. Od 2009 roku rozpoczął pracę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, obejmując stanowisko profesorskie w Zakładzie Andragogiki, co znacząco podniosło prestiż środowiska pedagogów na naszym uniwersytecie.

Od pierwszych kontaktów z pracownikami UMCS – tych formalnych i nieformalnych – byli oni urzeczeni jego otwartym i życzliwym stosunkiem do ludzi, finezyjnym i nadzwyczaj komunikatywnym prowadzeniem rozmów, bezpretenjonalną postawą i wyważonym poczuciem humoru. Był człowiekiem o rozległych zainteresowaniach, najwyższej kulturze intelektualnej i osobistej. Uwagi, jakimi dzielił się Profesor podczas dyskusji nad koncepcjami prac doktorskich i habilitacyjnych, były nieocenione. Jego niebywale wnikliwe refleksje odnoszące się zarówno do założeń koncepcyjnych przygotowywanych rozpraw, jak i wskazówki dotyczące warsztatu badawczego były dla nas swoistym drogowskazem w pracy naukowo-badawczej, źródłem inspiracji, impulsem do przewartościowania dotychczasowych sposobów myślenia. Każda myśl Profesora była niezwykle klarownie przedstawiana i argumentowana z wykorzystaniem najnowszych teorii naukowych i wyników aktualnych badań – nie tylko z obszaru pedagogiki, ale też psychologii, zarządzania i organizacji pracy oraz innych dyscyplin. Trzeba przy tym zaznaczyć, że Profesor nigdy nie występował w tych dyskusjach z pozycji niekwestionowanego autorytetu, którym w rzeczywistości przecież był.

Profesor Tadeusz Nowacki, jako członek Rady Wydziału, głosił potrzebę tworzenia nowych kierunków kształcenia, zwłaszcza podyplomowego. Inna jego propozycja dotyczyła nawiązania współpracy naukowej z ukraińskimi ośrodkami akademickimi. Idea ta zyskała swój realny wymiar, czego wyrazem było wielokrotne uczestnictwo akademików z Ukrainy w konferencjach organizowanych przez Wydział Pedagogiki i Psychologii UMCS oraz udział pracowników wydziału w konferencji naukowej w Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym im. Iwana Franki w Drohobyczu.

Tadeusz Nowacki zaskakiwał rozległością swych zainteresowań, twórczym i nowatorskim podejściem do analizy i rozwiązywania różnorodnych problemów oraz wnikliwością obserwacji otaczającej nas rzeczywistości. Obcowanie z nim kierowało myśli jego rozmówców na sprawy ważne i aktualne, skłaniało do dociekania istoty rzeczy, a tym samym wzbogacało świat intelektualnych, psychicznych i moralnych doświadczeń. O wyjątkowej charyzmie i innych przymiotach osobistych Profesora Tadeusza Nowackiego mieli okazję przekonać się również studenci UMCS. Przywołać tu należy ich entuzjastyczne reakcje na wygłoszony przez Profesora wykład inauguracyjny roku akademickiego 2010/2011 – odcho-

dzący od sztamkowej, zwyczajowo nazbyt podniosłej formy takich wystąpień, a jednocześnie okraszony odrobiną wysublimowanego humoru zjednał mu natychmiast sympatię zgromadzonej publiczności.

Wyjątkowym powodzeniem cieszyły się również zajęcia seminaryjne Profesora. Szczęśliwcy, którzy zdołali zapisać się na seminarium Profesora, byli oczarowani jego skromnością, ciepłym stosunkiem, wrażliwością na problemy ludzkie i kulturą osobistą. Prace pisane pod jego kierunkiem naukowym podejmowały ciekawą i bardzo rozległą problematykę. Poza tematami oscylującymi wokół zagadnień właściwych pedagogice pracy i andragogice (np. nowe technologie a praca ludzka, aspiracje zawodowe różnych grup społecznych, praca jako wartość, plany zawodowe, bezrobocie i formy jego zwalczania, kształcenie praktyczne w ujęciu historycznym czy – wyjątkowo interesujące – marzenia więźniów), seminarzyści Profesora pisali rozprawy z zakresu edukacji przedszkolnej i szkolnej dzieci oraz młodzieży w różnym wieku. Do ciekawszych należy zaliczyć prace poświęcone np. pedagogicznemu aspektom wykorzystania muzyki w nauczaniu języka obcego, wpływowi gier komputerowych na rozwój moralny młodzieży w okresie dojrzewania, rysunkowi jako metodzie diagnostycznej przy wykrywaniu zaburzeń emocjonalnych dzieci, systemowi Montessori w wychowaniu przedszkolnym, funkcjonowaniu szkolnemu dzieci osieroconych, komunikacji wewnątrzrodzinnej, marzeniom rodzicielskim dotyczącym dzieci i wielu innym zagadnieniom. Dodać należy, że powstające pod jego opieką rozprawy zawsze cechowała poprawność we wszystkich aspektach pracy naukowej.

Do ostatnich dni życia Profesor Tadeusz Nowacki prowadził zajęcia dydaktyczne oraz zajmował się własną twórczością. Wydaną jeszcze za życia Profesora książką jego autorstwa był *Świat marzeń*, osobiste studium, którego głównym przesłaniem jest apoteoza tytułowych marzeń jako siły napędowej ludzkich dążeń, jako warunku odczuwania szczęścia i rozwoju.

Tadeusz Nowacki pozostawił po sobie ogromny dorobek naukowy: ponad 80 prac autorskich zwartych, ponad 50 pozycji redakcyjnych, 90 tomów wydawnictwa Biblioteki Kształcenia Zawodowego, a także około 700 mniejszych rozpraw, studiów i artykułów, które ukazały się w kraju i za granicą. Profesor wypromował kilkudziesięciu doktorów, recenzował liczne przewody habilitacyjne i profesorskie.

Niezmiernie wartościowa i bogata twórczość naukowa, dydaktyczna i społeczna Profesora została wielokrotnie wyróżniona odznaczeniami państwowymi, resortowymi i społecznymi, między innymi Krzyżem Kawalerskim, Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej i innymi.

Życie Profesora to świadectwo niezłomności ducha oraz trwałej wiary w ideały i wartości humanizmu. Jego wielkość polegała również na łączeniu profesorskiej powagi z niezwykle skromnością. Każdy kontakt z nim wzbogacał moral-

nie, uczył szacunku do drugiego człowieka i odpowiedzialności za własne czyny. Życie i twórczość Profesora Tadeusza Nowackiego stanowiąc będą dla nas ważny drogowskaz przy wyznaczaniu osobistych ścieżek rozwoju.

Grzegorz Sanecki

BIBLIOGRAFIA

- Nowacki T. W. (2008), *Wspomnienia*, [w:] B. Baraniak (red.), *Jubileusz 95 lat życia Tadeusza W. Nowackiego*, Warszawa–Radom: Wyd. IBE i ITE.
- Nowacki T. W. (2010), *Świat marzeń*, Lublin: Wyd. UMCS.
- Wiatrowski Z. (2008), *95 lat życia i 70 lat pracy naukowo-dydaktycznej profesora Tadeusza W. Nowackiego*, [w:] red. B. Baraniak, *Jubileusz 95 lat życia Tadeusza W. Nowackiego*, Warszawa–Radom: Wyd. IBE i ITE.